

VERKIEZINGSPROGRAMMA

2010 - 2014

Zichtbaar Vooruitstrevend

Kandidatenlijst 2010

1. Ron Dujardin
2. Erik Vissers
3. Piet Freijee
4. Jurriën Cerneus
5. Wim Mol
6. Guido Buijs
7. Peter Coopmans
8. Marianne van Haastere
9. Peter Mul
10. Alex Stoop
11. Robert Prins
12. Jefta Bego
13. Sylvia Dujardin - Sloos
14. Dennis Aerts
15. Lilian Freijee - van den Heuvel
16. Mike Videler

INHOUDSOPGAVE

1.	Waarom kiezen voor D66 Etten-Leur?	4
2.	Algemeen Bestuur	5
3.	Publieke Dienstverlening	5
4.	Veiligheid en Handhaving.	6
5.	Openbaar Gebied	6
6.	Verkeer en Vervoer	7
7.	Economische Zaken	8
8.	Onderwijs	9
9.	Cultuur, Toerisme en Recreatie	9
10.	Sport en Natuur	10
11.	Maatschappelijke Zorg	11
12.	Inkomensvoorzieningen	11
13.	Werkgelegenheid en Participatie	12
14.	Milieu	12
15.	Ruimtelijke Ordening	12
16.	Bouwen en Wonen	13
17.	Financiën	13

1. WAAROM KIEZEN VOOR D66 ETTEN-LEUR?

VERNIEUWING

D66 Etten-Leur is een partij met lef, gaat voor vernieuwing in het bestuur en de gemeentepolitiek, staat voor betrokkenheid en inspraak van de inwoners van Etten-Leur, is een aan een landelijke partij gelieerde plaatselijke politieke partij, die staat voor een vrijzinnig sociaal-liberaal geluid in de politiek.

ONTWIKKELING

Een keuze voor D66 is kiezen voor een dynamische samenleving. Met D66 Etten-Leur in het gemeentebestuur ontstaat de ruimte voor eigen ontwikkelingsmogelijkheden en het kunnen maken van weloverwogen keuzes.

INSPRAAK

Inspraak is voor D66 niet alleen luisteren naar de inwoners, maar ook het handelen naar de uitkomsten daarvan, overeenkomstig de hoofdlijnen van dit verkiezingsprogramma en onze uitgangspunten. Dat betekent, dat we binnen de kaders van dit verkiezingsprogramma een thuis geven aan inwoners om juist door nieuwe ideeën en suggesties bijdragen te kunnen leveren aan de ontwikkeling van Etten-Leur, zodat het hier goed wonen en werken is.

IDEEËN

RESPECT

D66 is een pragmatische partij, steeds werkend naar aanvaardbare oplossingen met respect voor ieder mens, ongeacht afkomst, geloof of geardeheid. D66 is kritisch, verdedigt standpunten met kracht, maar democratisch genomen besluiten worden wel gerespecteerd. D66 Etten-Leur zal de uitvoering daarvan niet omwille van het gelijk traineren.

VERANTWOORDING

De fractie van D66 Etten-Leur legt periodiek in openbare fractievergaderingen en via de Democratant verantwoording af over haar inzet in de Gemeenteraad en daarbuiten en is aanspreekbaar op het nakomen van gedane beloften. Iedere inwoner of belanghebbende is altijd welkom op onze fractieberaden.

UITGANGSPUNTEN

Belangrijke uitgangspunten voor de periode 2010-2014 zijn:

- Een eerlijk en helder bestuur, met voldoende ruimte voor inspraak en betrokkenheid van de inwoners. Dus niet alleen voor, maar ook met de inwoners.
- Minder regels, maar wel duidelijke regels die goed handhaafbaar zijn.
- Innoverend, vooruitstrevend en duurzaam ondernemerschap.
- Vermindering van overlast en vandalisme, primair door preventie.
- Goede faciliteiten voor kwalitatief goed basis- en voortgezet onderwijs.
- Beperkte lastenverzwaring tot maximaal het inflatiegetal.
- De grenzen van uitbreidingen zijn bereikt, ontwikkelingen vooral nog zoeken binnen het stedelijk gebied. Zoeken naar innovatieve oplossingen. Behoud van het buitengebied.
- Extra aandacht voor onderhoud van het openbaar gebied.
- Extra aandacht voor veiligheid.
- Openbaar groen behouden en waar mogelijk versterken.
- Meer aandacht voor een beter milieu door inzet op duurzaamheid.
- Zowel junioren als senioren kunnen op ons rekenen, waar het gaat om woningbouw, activiteiten en ontmoetingsmogelijkheden.
- Participatie van mensen is het doel van de Wet Maatschappelijke Ontwikkeling (WMO). D66 Etten-Leur zal dit in de besluitvorming op alle terreinen meenemen.

MEER ZETELS

Waarom moet D66 Etten-Leur meer raadszetels krijgen:

D66 Etten-Leur heeft de afgelopen jaren kunnen zetelen op één raadslid, Ron Dujardin, die desondanks, veel invulling heeft kunnen geven aan beleid. D66 Etten-Leur heeft als kleine partij veel bereikt mede door inzet en contact met inwoners van Etten-Leur.

Een meerkoppige raadsfractie geeft meer mogelijkheden om daadwerkelijke uitvoering te geven aan de bovengenoemde uitgangspunten, door, of deel te nemen aan een coalitie, of als sterke oppositiepartij meer gewicht in de schaal te kunnen leggen bij te nemen beslissingen.

2. ALGEMEEN BESTUUR

Een belangrijke voorwaarde voor een goed, open en eerlijk bestuur is de betrokkenheid van inwoners, verenigingen, instellingen en het bedrijfsleven bij de besluitvorming in onze gemeente. De in de afgelopen periode veelvuldig geuite “Beginspraak” wordt door ons sterk ondersteund. Het juist in een vroeg stadium betrekken van inwoners bij de planvorming geeft hen de mogelijkheid om daadwerkelijk een bijdrage te kunnen leveren. Ook de komende vier jaar dient burgerparticipatie een prominente plaats te hebben in onze gemeente. De nota burgerparticipatie moet geëvalueerd en verder uitgewerkt worden. Contacten tussen raad en inwoners via wijkbijeenkomsten en discussiebijeenkomsten moeten verder uitgebouwd worden en ook de betrokkenheid bij de informatieraad moet op een hoger niveau gebracht worden. Het houden van een aantal politieke cafés rond actuele onderwerpen is een goed middel om meningen van inwoners te horen en openbaar met elkaar het debat aan te gaan voordat het formele besluitvormingstraject ingezet gaat worden.

Op initiatief van D66 Etten-Leur is er in Etten-Leur een referendumverordening. D66 Etten-Leur vindt dat dit instrument vaker ingezet mag worden, zowel op initiatief van de inwoners, als van de Gemeenteraad.

D66 Etten-Leur blijft voorstander van een openbaar spreekuur van burgemeester en wethouders voor inwoners om ook het College beter toegankelijk te maken.

D66 Etten-Leur is voorstander van de huidige vergaderstructuur van de raad, die zeker nog verder verbeterd kan worden. D66 Etten-Leur streeft naar het papierloos vergaderen, waarbij alle stukken en informatie via een Raads Informatie Systeem (RIS) digitaal aangeboden wordt en de raad feitelijk geen papier meer nodig heeft. Alle stukken dienen tevens goed toegankelijk te zijn voor de inwoners van Etten-Leur.

Regionale samenwerking tussen alle gemeenten mag niet leiden tot ondermijning van de democratische legitimering. Regionale samenwerking en de verbonden partijen dienen steeds kritisch tegen het licht gehouden te worden. Deelname moet leiden tot financieel en bestuurlijke winst. D66 Etten-Leur is van mening dat bezien moet worden of diverse samenwerkingsverbanden samengevoegd kunnen worden tot efficiëntere organisaties. Bij het samenwerkingsverband van de negentien West Brabantse gemeenten en Tholen moet een belangrijke slag naar meer democratische besluitvorming gemaakt worden. Er dient veel meer aandacht te worden besteed aan voorlichting, communicatie en betrekken van inwoners bij de regionale besluitvorming.

3. PUBLIEKE DIENSTVERLENING

D66 Etten-Leur is van mening dat de dienstverlening van een gemeente bovenal dienstbaar moet zijn aan haar inwoners en het bedrijfs- en verenigingsleven.

Onder publieke dienstverlening verstaan wij onder andere de aanvraag van officiële documenten en vergunningen. De afwikkeling van aanvragen voor een extra financiële ondersteuning, of een voorziening welke valt onder de WMO.

Bijzondere aandacht heeft D66 Etten-Leur voor de communicatie. Voor de doelgroep senioren wil D66 Etten-Leur een aanzet geven tot een speciale seniorengids. De gemeente Etten-Leur heeft heel wat verbeterlagen te maken voor wat betreft de communicatie naar inwoners toe. Dit gaat vooral om de beantwoording van brieven, maar ook om de informatie rondom raadsbesluiten en de verwerking van zienswijzen. Betrokkenheid van inwoners moet gekoesterd worden. Inspraak is niet lastig, maar essentieel voor een goed bestuur.

De kosten, die gemaakt worden voor de diverse diensten die aan de inwoners van Etten-Leur aangeboden worden, moeten in eerste instantie kostendekkend zijn. Alleen wanneer er een dringend maatschappelijk belang is, willen mensen meebetalen aan publieke

**BETROKKEN-
HEID**

**BURGER-
PARTICIPATIE**

REFERENDUM

**BEREIKBAAR
COLLEGE**

**DIGITAAL
VERGADEREN**

**EFFICIËNTE
REGIONALE
SAMENWERKING**

**DIENSTBARE
GEMEENTE**

**COMMUNICATIE
MET INWONERS**

**DIENSTEN
KOSTEN-
DEKKEND**

diensten. In alle andere gevallen dienen alle kosten voor de aanvrager te zijn. Met dat uitgangspunt zal dus zeer scherp op de gehanteerde tarieven en het in de hand houden van deze kosten door de fractie en de steunfractie worden gelet. Geregelde vergelijking met de tarieven, die door andere gemeenten gehanteerd worden, moeten onze organisatie scherp houden. De verbeterpunten voor de toekomst zien wij in de uitbreiding van de elektronische dienstverlening en verlaging van de regeldruk. Het belangrijkste punt voor de elektronische dienstverlening voor ons is, dat alle producten en diensten beschikbaar zijn via internet. Alle energie die daar ingestoken zal worden geeft een optimaal rendement en zal de kosten voor de inwoners van Etten-Leur verlagen.

4. VEILIGHEID EN HANDHAVING.

ZICHTBAAR RESULTAAT

Openbare orde en veiligheid zullen in de komende periode een extra speerpunt van het College moeten zijn. Daarbij is D66 van mening, dat vooral moet worden uitgegaan van preventie. Gedacht wordt onder andere aan het inzetten van extra toezichthouders en meer samenwerking met al actieve beveiligingsdiensten.

In het overleg over de inzet van politie in de regio moet steeds uitgegaan worden van voldoende menskracht. Duidelijke zichtbaarheid op straat van toezichthouders evenals de wijkagenten is een vereiste. Alleen dan zijn zij aanspreekbaar en gaat er een meer preventieve werking vanuit. De bestuurlijke boete, die ten goede komt aan de gemeentekas, dient ter bekostiging hiervan te worden ingevoerd.

STRAAT COACHES

Ook voorlichting o.a. op scholen zal een bijdrage moeten leveren om vandalisme en (kleine) criminaliteit te verminderen. Het inzetten van straatcoaches en het verbeteren van het jeugd- en jongerenbeleid door meer activiteiten en begeleiding te bieden kan bijdragen tot minder overlast in de gemeente.

DRUGSBELEID

Met betrekking tot de coffeeshop is en blijft D66 voorstander van een legalisering van voor- en achterdeur (levering en aanvoer) in plaats van gedogen. Hierdoor blijft het mogelijk een goede controle uit te oefenen. Drugshandel op straat dient hard aangepakt te worden en ook drugstoerisme moet worden voorkomen. Zo nodig door invoering van een pasjessysteem.

POLITIE KEURMERK

Verder moeten instrumenten als het Politiekeurmerk Veilig Wonen® blijvend worden ingezet en gepromoot als preventief beleid.

HELDERE REGELS

Naleving van regels heeft alleen effect als deze te handhaven zijn. Overbodige en onheldere regels die het handhaven moeilijk maken, kunnen beter geschrapt worden. Handhaving vereist consequent optreden, waarbij niet divers gehandeld mag worden.

5. OPENBAAR GEBIED

BEHEREN OP NIVEAU: INLOPEN ACHTERSTAND ONDERHOUD

De achterstanden in het onderhoud van het openbaar gebied (Beheren op Niveau) moeten worden ingelopen en daarna moet het beheersniveau gehandhaafd blijven. Alles kan niet in één keer opgelost worden. Door inwoners hierbij te betrekken zal men dit beter kunnen accepteren. Doel moet zijn om het gevoel van 'er wordt toch niets aan gedaan' weg te nemen. Onderhoud dient in zowel oude, als nieuwe wijken op orde te zijn. Geen enkel onderdeel van de gemeente mag onder gemiddeld niveau dalen. Indien financieel mogelijk dienen wijken op het niveau goed gebracht te worden. Daar waar dit al het geval is, dient dit niveau gehandhaafd te worden. Uit het oogpunt van veiligheid dienen fietspaden en voetpaden extra aandacht te krijgen.

KABELGOTEN

In plaats van losse kabels in de grond kan bij nieuwe bestemmingsplannen beter met ondergrondse kabelgoten gewerkt worden, waardoor bij reparatie en vervanging van kabels niet steeds de straat opengebroken hoeft te worden. Dit zal uiteindelijk kostenbesparend werken. Bij nieuwbouw zal hiermee gestart moeten worden

Per locatie moet bekeken worden of de hoeveelheid verlichting toereikend is, te weinig of te veel is. Onderzocht moet worden, of het dimmen van straatverlichting mogelijk is indien dit niet leidt tot onveilige situaties, of een verhoging van het gevoel van onveiligheid. Dat geldt ook voor de verlichting van openbare gebouwen. Langs de lange doorgaande wegen kan de straatverlichting deels gedimd worden in de nachtelijke uren (00:00 tot 06:00 uur). Etten-Leur moet het initiatief nemen om nieuw te plaatsen (straat)verlichting uit te voeren met onderhoudsarme en energiezuinige (LED)lichtoplossingen.

LICHT EN MILIEU

D66 Etten-Leur zal er in de komende jaren op toe zien dat er een verantwoorde kunstzinnige inrichting van de openbare ruimte op een sobere wijze wordt uitgevoerd. Een rotonde aankleden met groen kan bijvoorbeeld ook functioneel en mooi zijn.

**AANKLEDING
ROTONDES**

6. VERKEER EN VERVOER

In het kader van een goed milieubeleid is het van belang het gebruik van de fiets te stimuleren. Daar valt nog veel te winnen. Om die stimulans te geven moeten er voldoende fietsenstallingen zijn in de gemeente vooral in de centra, bij de belangrijke stations voor openbaar vervoer en bij openbare instellingen. De bewaakte fietsenstallingen dienen gratis te zijn. Fietspaden moeten zoveel mogelijk vrijliggend worden aangelegd.

FIETSGEBRUIK

Het parkeerbeleid dient aangepast te worden aan de huidige normen en ontwikkelingen. In de wijken dient rekening gehouden te worden met een groter autobezit waarvoor voldoende parkeerplaatsen aanwezig moet zijn. In de wijken rond het centrum in Etten en Leur moet het parkeren geregeld worden via het vergunningenbeleid om zorg te dragen voor voldoende parkeergelegenheid voor de bewoners. De parkeergarage dient ruimere openingstijden te krijgen en in ieder geval 24 uur uitrijdbaar te worden om het gebruik daarvan te stimuleren. De grote parkeerplaatsen boven de grond moeten worden afgesloten met een slagboom, zodat achteraf op basis van parkeertijd betaald kan worden. Hierdoor komt ook meer ruimte voor het handhaven van het parkeerbeleid op de plaatsen waar het nodig is.

PARKEREN**PARKEER-
GARAGE OPEN**

Het openbaar vervoer is al behoorlijk geregeld, maar extra inspanning om het gebruik verder te stimuleren blijft nodig. De aanpak door middel van wijkbussen vindt D66 Etten-Leur een goede zaak. Het verhoogt de mobiliteit van ouderen. Verder kunnen wijkbussen ook ingezet worden bij evenementen. Het meer, vaker en tot later bussen laten rijden maakt passagiers enthousiaster voor het gebruik ervan. Uitbreiden met een tweede wijkbuslijn dient onderzocht te worden.

**OPENBAAR
VERVOER**

Er moeten maatregelen getroffen worden, omdat de verkeersdruk de komende jaren zal toenemen. In de visie van D66 Etten-Leur moet er gekozen worden uit twee opties om de verkeersdruk te beheersen. De eerste is om de Grote Ring alsnog te realiseren (zie kaartje). Deze geniet de voorkeur van D66 Etten-Leur. Een belangrijk deel van deze ring kan over bestaande wegen worden aangelegd. Mogelijk is dan een tunnel onder het Schoonhout niet nodig, omdat de

**VOORKEUR
GROTE RING**

verkeersdruk op de kleine ring wordt verminderd. De grote ring moet aantrekkelijk gemaakt worden door een goede doorstroming en het verhogen van de snelheid op de ring. De optie, om een rechtstreekse verbinding van de afslag van de A58 naar de Rijsbergseweg aan te leggen, moet onderzocht worden.

KLEINE RING DAN TUNNEL

De tweede optie is blijvend inzetten op de kleine ring, waarbij de tunnel onder het spoor bij het Schoonhout in ieder geval aangelegd moet worden. Hiervoor dient dan wel gestart te worden met het sparen en het verkrijgen van subsidies.

7. ECONOMISCHE ZAKEN

KENNIS- ECONOMIE

D66 is voorstander van innoverend, vooruitstrevend en duurzaam ondernemerschap. Met hoog opgeleide werknemers kunnen deze bedrijven aangetrokken worden. Om dat te bereiken en om innovatie te stimuleren is D66 Etten-Leur voorstander van het oprichten van een innovatie platform, dat moet bestaan uit werkgevers, werknemers en de gemeente. Zo wordt aan de ene kant voorkomen, dat de gemeentelijke overheid de economie in de houdgreep kan houden, maar aan de andere kant wordt ervoor gezorgd dat de gemeentelijke overheid de economie kan stimuleren. Een platform dat zich vooral gaat richten op duurzame investeringen in het bedrijfsleven en het behoud van werkgelegenheid. Dit platform kan prima gestalte krijgen binnen de West-Brabantse samenwerking. Naast aantrekken van bedrijven is een stimulans voor verdere scholing in samenwerking met het bedrijfsleven noodzakelijk.

INNOVATIE PLATFORM

SCHOLING

WERK- GELEGENHEID

Werk en economische groei hoeven niet automatisch tot meer bedrijventerreinen te leiden. Er moet eerder worden gekeken naar de revitalisering van de bedrijventerreinen. De uiteindelijke baten zijn uit te drukken in het behoud van buitengebieden, een goede woon/leefomgeving en hoogwaardige bedrijventerreinen. Er moet ook gekeken worden naar ontwikkelingen in het toerisme, de zorg, de agrarische sector, de detailhandel en de dienstensector. Daar liggen naar mening van D66 Etten-Leur nog volop kansen voor verdere groei van werkgelegenheid.

TOERISME

De toeristische sector biedt meer mogelijkheden voor werkgelegenheid dan nu benut wordt. Het aantrekkelijker maken van de gemeente door het stimuleren van activiteiten verspreid over het jaar, meer keuzemogelijkheden voor (dag)recreatie en overnachten (waaronder kamperen bij de boer), ruimte voor de groei van de huidige hotels, wandel- en fietsroutes, wegbewijzing en vestigen van aandacht op monumenten kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de groei van werkgelegenheid in die sector. Investerings kunnen voor een deel bekostigd worden door het invoeren van toeristenbelasting.

DEREGULERING

Door te veel regelgeving zijn er in de afgelopen jaren een groot aantal belemmeringen opgesteld voor het MKB, de industrie en de agrarische sector. Vanuit de liberale gedachte wil D66 Etten-Leur, met werkgelegenheid als drijfveer, verdere deregulering in werking stellen. Milieu en natuurbehoud blijven belangrijke aandachtspunten hierbij. De regulering moet leiden tot minder maar beter te handhaven regels.

DETAILHANDEL

De detailhandel en de dienstensector moeten, waar mogelijk de ruimte krijgen om uit te breiden. Het moet voor deze ondernemers rendabel blijven om te investeren in Etten-Leur en in dat kader is ook deregulering van belang. Daarnaast is D66 voorstander van meer koopzondagen, er dienen daartoe geen belemmeringen opgeworpen te worden. Branchering is goed, maar mag niet leiden tot leegstand met verpaupering als gevolg. Aanloopgebieden naar de centra behoren niet achtergesteld te worden bij onderhoud en betrokkenheid in relatie tot de centra.

ZORG EN VERGRIJZING

Door de vergrijzing ontstaat er steeds meer behoefte aan zorg. Er zijn meer handen aan het bed nodig. Met de huidige krapte op de arbeidsmarkt in de zorgsector wordt een groter beroep gedaan op voorzieningen en diensten. D66 vindt, dat werklozen en jongeren zonder voldoende onderwijspapieren gestimuleerd moeten worden door om- en bijscholing de weg naar de zorg te vinden. Daarmee wordt de werkloosheid tegengegaan en worden zorginstellingen aan meer personeel geholpen.

Bij aanbestedingen wordt zo veel als mogelijk uitgegaan van de Economisch Meest Voordelige Inschrijving, waarbij zaken als duurzaamheid en ruimte voor bedrijven uit de regio meewegen in de keuze.

AANBESTEDING

De administratieve lastendruk moet verder beperkt worden, heldere en korte procedures, geen onnodige regels en terugdringen van de regeldruk.

**TERUGDRINGEN
REGELDruk**

8. ONDERWIJS

Onderwijs is één van de belangrijkste pijlers van onze maatschappij. D66 heeft veel aandacht voor onderwijs. Voor de komende jaren zal er extra aandacht besteed moeten worden aan schooluitval en spijbelen. Het onderwijs dient zo ingericht te zijn dat iedereen zich kan kwalificeren voor de arbeidsmarkt. Lokaal zijn de invloeden hierop marginaal. Wel kan de lokale overheid bijstaan door de voorwaarden te schepen bijvoorbeeld door de begeleiding van de maatschappelijke stage. Daarnaast kan met een optimale inzet van de leerplichtambtenaar en door goed overleg tussen de scholen en de gemeente gewerkt worden aan het vroegtijdig opsporen en daarmee voorkomen van schooluitval

**SCHOOLUITVAL
EN SPIJBELLEN**

D66 is een voorstander van het concept Brede School. Een multifunctionele accommodatie zoals een Brede School tegenwoordig genoemd wordt, biedt voordelen in de kostenbeheersing en efficiënt gebruik van ruimtes. Wat betreft de Brede Scholen heeft D66 Etten-Leur een aantal uitgangspunten. De school hoort midden in de wijk te staan. Alle nieuwe Brede Scholen zullen op een korte afstand van de huidige schoollocaties gerealiseerd moeten worden. Voor het beheer van de multifunctionele accommodaties dient de gemeente goede afspraken te maken met alle betrokken partijen. De kostenverdeling dient alle betrokkenen vooraf volstrekt duidelijk te zijn. Omdat er voldoende keuzevrijheid dient te zijn, hoeven niet alle scholen opgenomen te worden in het Brede School concept. De ontwikkeling kan gezien de financiële positie wel gefaseerd plaatsvinden.

BREDE SCHOOL

In de toekomst vereist het speciaal onderwijs in Etten-Leur ook voldoende aandacht. Om volwaardig mee te kunnen draaien in de wettelijke verplichting van het passend onderwijs voorziet het Kompas prima in de behoefte en moet daarom een goede plaats krijgen in Etten-Leur. De voorzieningen voor het voortgezet onderwijs moeten behouden blijven. De gemeente dient zich, voor zover dit binnen de macht van de gemeente ligt, in te zetten voor een kwalitatief hoogstaande en brede vorm van voortgezet onderwijs.

**SPECIAAL
ONDERWIJS**

D66 Etten-Leur heeft veel vertrouwen in de invulling van Maatschappelijke Stages. Wij zullen er voor pleiten dat de gemeente de rol van bemiddeling oppakt en hier een aparte makelaar voor aanstelt of deze taak neerlegt bij bijvoorbeeld de vrijwilligerscentrale.

**MAATSCHAP-
PELIJKE STAGE**

9. CULTUUR, TOERISME EN RECREATIE

Een goed cultuuraanbod draagt bij aan de maatschappelijke ontwikkeling en het welbevinden van de mens. Etten-Leur heeft een goed cultuurbeleid. De cultuureducatie moet worden gecontinueerd. De diverse cultuurinstellingen in Etten-Leur kunnen actief betrokken worden door bijvoorbeeld (plaatselijke) kunstenaars bij cultuurlessen te betrekken om cultuur te stimuleren bij de jeugd.

**CULTUUR-
AANBOD**

Ten aanzien van kunst in de publieke ruimte verdienen plaatselijke kunstenaars binnen de aanbestedingregels de voorkeur. Om kennis te maken met diverse kunstuitingen blijft in het centrum een permanente expositieruimte ter promotie van cultuur gewenst.

**EXPOSITIE-
RUIMTE**

Door bundeling van de culturele instellingen in één gebouw met één bestuur kan er een synergie ontstaan waarbij culturele instellingen elkaar versterken. Het realiseren van de nieuwe Nobelaer moet niet een doel op zichzelf worden. Door een flexible indeling van de grote theaterzaal, een goede samenwerking met het Turfschip en

**NIEUWE
NOBELAER**

het Chassétheater in Breda kan er gezorgd worden voor een voldoende waarborg van culturele uitingen. Te denken valt aan het compartimenteren van de grote zaal, door een flexibele wand, zodat ook kleinere voorstellingen plaats kunnen vinden, het benutten van de theaterzaal van het Turfschip i.p.v. het realiseren van een kleine zaal in de nieuwe Nobelaer en een gezamenlijke afstemming met het Chassétheater v.w.b. de programmering. De uitvoering van de bouw van het nieuwe complex dient sober te zijn, maar degelijk. Daarnaast dient de bedrijfsvoering efficiënt te worden ingericht.¹

PROMOTIE

Etten-Leur wordt omringd door een mooie gevarieerde natuur en er worden veel evenementen georganiseerd. Blijvende promotie, deels betaalbaar gesteld uit de in te voeren toeristenbelasting, kan ervoor zorgdragen, dat toerisme in Etten-Leur zich verder kan ontwikkelen.

VVV EN UITPUNT

Blijvende samenwerking tussen het Uitpunt en de VVV is daarbij ook vanuit het oogpunt van efficiëntie van belang.

Er dient meer ruimte gegeven te worden aan kleinschalige campings (kamperen bij de boer) en mogelijkheden voor bed en breakfast mogelijkheden in en buiten de bebouwde kom. Wel dient een te grote versnippering tegen gegaan te worden.

DAGRECREATIE

Het versterken van het buitengebied biedt ook mogelijkheden voor extra dagrecreatie zoals fietsen en wandelen. Daartoe kunnen meerdere routes uitgestippeld worden. Het uitstippelen van die routes kan deels door vrijwilligers van bijvoorbeeld wandel en fietsverenigingen worden opgepakt.

WESTPOLDER-PLAS

De Westpolderplas draagt bij aan de recreatieve mogelijkheden. De kwaliteit van het water en de omgeving van het water moet door een goed flora, fauna en afval beheer op een hoog peil gehouden worden.

10. SPORT EN NATUUR

SPORT STIMULEERT

Sport is een gezonde manier voor ontspanning en levert een bijdrage aan de ontwikkeling (van jongeren) op het gebied van sociale vaardigheden en verdraagzaamheid. Sport biedt ook kansen voor de integratie van minderheden. Ook sport voor ouderen verdient bij de toenemende vergrijzing bijzondere aandacht. Sport dient daarom gestimuleerd te blijven worden. Deelname moet voor iedereen betaalbaar en bereikbaar te blijven.

Vrijwilligerswerk is voor sportverenigingen onmisbaar en moet daarom worden gesteund en gestimuleerd. Eigen klein onderhoud door vrijwilligers van faciliteiten verlaagt de algemene exploitatiekosten van de vereniging.

NATUUR-GEBIEDEN

Natuurgebieden moeten behouden en waar nodig versterkt worden. Etten-Leur heeft een naam als een groene gemeente en moet dat blijven. Zorg, zowel binnen als buiten de bebouwde kom, voor het (openbaar) groen is van prominent belang.

BEHOUD PARKEN

Parken zoals het Ouderkerkpark, de Leemput en de Grote Toer zijn belangrijke groene rustpunten in de wijk en moeten behouden en versterkt te worden. Het Beatrixpark (de oude kwekerij) moet toegankelijk gemaakt worden voor wandelaars en op de juiste wijze beheerd te worden. Het structureel bos aan de Streek dient als onderdeel van de Groene Hoofd Structuur beschermd te worden.

OOSTHOEK EN MIDDENDONK

Om het buitengebied als een goede afwisseling van agrarische gronden en natuurgebieden te behouden, is D66 Etten-Leur geen voorstander van uitbreiding van bedrijventerreinen in de Oosthoek en de Middendonk.

---

¹ In december zal de definitieve beslissing over de nieuwe Nobelaer plaatsvinden, afhankelijk van de keuze kan de inzet voor de nieuwe Nobelaer bijgesteld worden, waarbij D66 blijft streven naar besparing op het benodigde bedrag.

11. MAATSCHAPPELIJKE ZORG

Maatschappelijke zorg is vooral een juiste invulling van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). Hierin zijn alle doelgroepen en verantwoordelijkheden vastgelegd van de gemeente.

Buiten het in stand houden van de goede voorzieningen in onze gemeente vinden wij het belangrijk dat er extra aandacht is voor de jeugd van Etten-Leur. De afgelopen jaren zijn de verschillende voorzieningen voor de jeugd verdwenen. D66 Etten-Leur wil dat dit hersteld wordt, door het bouwen of inrichten van een nieuw jongerencentrum. De huidige locatie is veel te klein en kan niet meer voldoen in de grote behoefte van gebruik door de verschillende groepen jongeren. Wij pleiten voor één locatie met daarin verschillende ruimtes waardoor er tegelijkertijd verschillende activiteiten plaats kunnen vinden. Wegsturen van jongeren is geen oplossing en een vorm van machteloosheid. In plaats van machteloos mensen wegsturen moet de gemeente de Etten-Leurse jeugd omarmen en een integrale plaats bieden binnen de gemeentegrenzen. Jongeren moeten nadrukkelijk bij de vormgeving van het jongerenbeleid betrokken worden.

Accommodaties voor ouderen in Etten-Leur zijn er voldoende maar dienen wel goed onderhouden te worden. Voor de toekomst moet er aan de hoeveelheid aan accommodaties voor ouderen in Etten-Leur niet getornd worden. In ieder geval dient zowel in Etten als in Leur een geschikt centrum te zijn voor ouderen activiteiten. Hierbij is het natuurlijk van belang dat er goed gecommuniceerd wordt met de Seniorenraad en de ouderenbonden. D66 Etten-Leur heeft regelmatig gesprekken met de vertegenwoordigers van de diverse doelgroepen. Voor hun belangen zullen we ons blijven inzetten.

D66 staat geheel achter de WMO en hecht vooral waarde aan het uitgangspunt, dat iedereen moet kunnen participeren in de maatschappij. Zelfbeschikking is een heel groot goed. Daarom moeten er zo veel mogelijk keuzes geboden worden en opgelegde oplossingen geminimaliseerd worden. Ook bij verdere decentralisatie van zorg, zoals ondersteunende begeleiding, dienen deze vormen van zorg niet te versoberen. Extra aandacht dient gegeven te worden aan mantelzorg en vrijwilligersbeleid. Waar de centrale overheid het laat afweten kan de gemeente stimulerend en ondersteunend zijn.

12. INKOMENSVORZIENINGEN

In Etten-Leur is er een goed inkomensbeleid. Voor de minder draagkrachtigen zijn er toereikende mogelijkheden om extra financiële hulp te krijgen. Het uitgangspunt daarbij is, dat men recht heeft op diverse voorzieningen als men onder de 120% bijstandsnorm valt. Hierdoor worden niet alleen mensen geholpen, die afhankelijk zijn van een bijstands-uitkering maar ook mensen die een laag inkomen hebben vanuit een dienstbetrekking. Het uitgangspunt van D66 is, dat werk boven inkomen staat. Dit houdt niet in, dat er beknipt mag worden op de financiële ondersteuning als daar niets tegenover staat.

Wanneer mensen recht hebben op ondersteuning dan dient deze zonder al te veel administratieve inspanning verstrekt te worden. Een aanvrager hoeft naar onze mening niet iedere keer getoetst te worden. Als mensen al ondersteuning hebben, hoeven zij niet iedere keer al hun papieren boven tafel te toveren, aangezien de meeste gegevens al eerder zijn verstrekt. Bij de gemeente is allang bekend, of mensen recht hebben op de voorziening, of niet.

De begeleiding van mensen bij het aanvragen van voorzieningen alsook het bieden van advisering op het gebied van kostenbeheersing vinden wij een taak van de gemeente. Als deze begeleiding en advisering op vrijwillige basis plaatsvindt, kunnen mogelijk problemen in de toekomst worden voorkomen. De oplopende wachtlijsten bij de schuldhulpverlening en de schuldsanering geven aan dat hiervoor beleid ontwikkeld zal moeten worden.

JONGERENWERK**JONGEREN-
CENTRUM****OUDERENBELEID****ACCOMODATIES****WMO****MANTELZORG****BIJSTAND****ADMINISTRATIEVE
LASTEN
OMLAAG****SCHULDHULP-
VERLENING**

13. WERKGELEGENHEID EN PARTICIPATIE

SCHOLING

Scholing is een ingrediënt van een werkzaam leven die aanwezig moet zijn bij de start van een werkzaam leven. Maar het houdt daar niet op. Scholing is een oplossing voor het uitvallen van werknemers en opnieuw opnemen van werkzoekenden in het arbeidsproces. Gezonde bedrijven zorgen voor voldoende werkgelegenheid en een goede economische positie voor de gemeentefinanciën. Scholing zorgt voor voldoende uitdagingen om niet thuis te blijven, maar je snel weer nuttig te maken en te voelen in een betaalde- of onbetaalde baan.

SLIMMER GRONDGEBRUIK

Etten-Leur heeft een gezond klimaat voor (agrarische) bedrijven en werknemers. Om economische groei te realiseren, liggen er genoeg mogelijkheden. Een expansie van bedrijven hoeft niet automatisch te resulteren in meer grondgebruik. Innovatie en slimmer gebruik van ruimte en slimmere personeels- en bedrijfsprocessen zullen voor economische groei zorgen, zonder een te groot ruimtebeslag. D66 onderschrijft deze uitgangspunten en wil dat de gemeente vanuit deze grondgedachte meedenkt met de plaatselijke industrie, detailhandel, horeca, recreatie en dienstverlening.

PARTICIPATIE

Bij meedenken hoort ook het betrekken van iedereen die aan de kant staat. Werkgelegenheid en participatie zijn daarom erg verbonden met de sociale werkvoorziening en de inburgering van nieuwkomers. Een nuttige plaats in de maatschappij is het vertrekpunt. Er niet bij horen, dat verdient niemand.

14. MILIEU

DUURZAAMHEID

D66 vindt dat milieu en duurzaamheid ook de komende periode voldoende aandacht moet hebben. Blijvende inzet op het gebied van duurzaamheid is daarbij het uitgangspunt. Nieuwbouw moet zoveel mogelijk voldoen aan de eisen van duurzaam bouwen en dient energiezuinig te zijn. Energiebesparing in gemeentelijke gebouwen en het stimuleren van verantwoord energiegebruik door huishoudens moet een uitgangspunt zijn voor het gemeentelijke beleid. Dit geldt ook voor energiezuinige verlichting en verantwoord lichtgebruik.

SCHOON WAGENPARK

Bij de keuze van nieuwe auto's en vrachtwagens voor de gemeentelijke diensten moet gekozen worden voor meer milieuvriendelijke auto's.

INKOOP EN MILIEU

Duurzaamheid is uitgangspunt van het inkoopbeleid. Bij aanschaf van materialen binnen de gemeente dient duurzaamheid het uitgangspunt te zijn. Hergebruik van materialen moet gestimuleerd worden. Initiatieven van het bedrijfsleven op gebied van duurzaamheid hebben de voorkeur bij aanbesteding en offerte trajecten.

MILIEU EDUCATIEF CENTRUM

D66 Etten-Leur blijft voorstander van een Milieu Educatief Centrum (MEC) in combinatie met een kinderboerderij. Er zijn hier mogelijkheden voor particulier initiatief, die gestimuleerd en gefaciliteerd moeten worden.

ZONNEPANELEN

Het aantrekkelijk maken van de aanschaf van zonnepanelen voor particulieren zal een stimulerende bijdrage leveren aan het bereiken van de milieudoelstellingen

15. RUIMTELIJKE ORDENING

GRENZEN GROEI ZIJN BEREIKT

De grens van de groei van Etten-Leur is bereikt. Het afgesproken bouwvolume van 3630 woningen tot 2019 voldoet aan het uitgangspunt van gematigde groei. Verdere ontwikkeling van Schoenmakershoek en Streek en enkele binnenstedelijke locaties bieden ook na 2019 nog voldoende bouwcapaciteit. Het beleid voor bedrijventerreinen moet gericht zijn op inbreiding i.p.v. uitbreiding. Een verdere beperkte groei na 2019 is voor

D66 Etten-Leur bespreekbaar, als optimaal gebruik is gemaakt van alle aanwezige gronden en naar innovatieve oplossingen is gezocht. De A58 blijft zowel voor woningbouw als bedrijventerrein de fysieke grens.

Bij revitalisering van wijken dient er rekening gehouden te worden met een goede balans tussen groen en wonen. Leegstand dient beperkt te worden. Tijdelijke bewoning kan bijdragen aan de visuele verpaupering.

REVITALISERING

Natuurlijke afwatering dient te zorgen voor een goede afvoer van regenwater. Groen in de vorm van parken verdient in onze ogen de classificatie hoog. Het bestaan van dit groen mag niet ondermijnd worden. Daarom mag dit niet verpauperen.

WATER EN GROEN

In het buitengebied dient er een goede balans te zijn tussen de agrarische behoefte en de ruimte voor de natuur. In samenspraak met de agrariërs dient er een goede visie op het natuurgebruik te worden ontwikkeld.

BUITENGEBIED

Bedrijven die zich in Etten-Leur willen vestigen, die efficiency en innovatie hoog in het vaandel hebben staan, genieten de voorkeur, indien zij ook efficiënt om kunnen gaan met de beschikbare ruimte.

EFFICIENCY EN INNOVATIE

D66 Etten-Leur is een voorstander van een goede samenspraak tussen de Woningstichting Etten-Leur (WEL) en de gemeente door prestatie afspraken. Speerpunten hierin zijn leefbaarheid, veiligheid en wijkvoorzieningen. De inspraak via klankbordgroepen en werkgroepen dient gewaarborgd te blijven.

LEEFBAARHEID

16. BOUWEN EN WONEN

D66 zet in op een efficiënt gebruik van de beschikbare grond. Dat wil zeggen, dat er woningen gebouwd worden volgens de te verwachten demografische ontwikkelingen. Woningen voor jongeren, starters en één persoonshuishoudens hebben een ander oppervlakte gebruik dan ééngezinwoningen. Hieruit volgt, dat er op een grondplan meer woningen gerealiseerd kunnen worden. Wij houden vast aan de 30% goedkoop, 30% middelduur, 40% duur verdeling. Waar er meer financiële ruimte is, moet er extra aandacht aan betaalbare woningbouw besteed worden.

DEMOGRAFIE EN WONINGBOUW

Bij structurele leegstand van kantoren dient het beleid erop gericht te zijn om hier woningbouw in te realiseren. Leegstand van alle gebouwen moet worden tegengegaan.

LEEGSTAND

Door de vergrijzing/verzilvering van de bevolking is het aanbod door het natuurlijk verloop van woningen dat vrijkomt een aspect waar rekening mee gehouden moet worden als men kijkt naar de behoefte aan woningen.

VERGRIJZING

Bij de bouw dient er rekening gehouden te worden met een gebruik voor verschillende leeftijdscategorieën en behoeftes, zodat de woning op eenvoudige wijze hierop aangepast kan worden. Flexibiliteit van ruimtegebruik dient ook bij de bouw nagestreefd te worden, door bijvoorbeeld de elektrische bekabeling en data bekabeling niet af te werken op vaste plaatsen op de wand.

FLEXIBELE BOUW

Bij meerlaagse woningbouw moet er een goede assimilatie zijn tussen jongeren, starters en senioren zodat er een pluriforme en dynamische woonomgeving ontstaat. Bij meerlaags bouwen heeft gezien de interesse, (betaalbare) huur de voorkeur boven koop.

DE IDEALE MIX

17. FINANCIËN

D66 Etten-Leur blijft beperking van de lasten nastreven. Daar waar extra geld nodig is, zal ook duidelijk aangegeven moeten worden waar het geld aan besteed wordt. Uitgangspunt van het handelen van de gemeente en het gemeentebestuur moet steeds de aanwezige

BEPERKING LASTEN

financiële ruimte zijn. Indien geen dekking, dan geen projecten. Inwoners van Etten-Leur mogen niet opdraaien voor de ambities van een gemeentebestuur

INFLATIECIJFER De stijging van de gemeentelijke lasten (rioolrechten, afvalstoffenheffing en de Onroerend Zaak Belasting –OZB-) mag in principe het inflatiecijfer niet overstijgen. De rioolrechten en afvalstoffenheffing moeten kostendekkend zijn. Alleen in bijzondere gevallen en na raadpleging van de inwoners kan een verhoging ingezet worden ter dekking van uitgaven.

ALTERNATIEVE INKOMSTEN

Er moet gezocht worden naar alternatieve inkomstenbronnen. Te denken valt aan de toeristenbelasting, het beperkt toelaten van reclamezuilen op bijvoorbeeld de bedrijventerreinen en sponsoring van de aankleding van openbare ruimten zoals pleinen en rotondes en bijvoorbeeld bloembakken in het centrum. Ook moet een actief beleid gevoerd worden om subsidies van andere overheden te verwerven. Voor sociale woningbouw kan het verder doorvoeren van grondprijisdifferentiatie een dekkingsmiddel zijn.

DIENSTEN KOSTEN-DEKKEND

Meeropbrengsten kunnen dan voor, zelfs versnelde, sociale woningbouw worden ingezet. Diensten, die de gemeente levert, moeten kostendekkend zijn. Belastingen, zoals de hondenbelasting, moeten de kosten, die gemaakt moeten worden voor bijvoorbeeld honden uitlaatterreinen opbrengen.

DOELMATIGHEID EN KWALITEIT

Doelmatigheid en kwaliteitszorg moeten leiden tot kostenbeheersing. Verdere samenwerking in de regio op inkoopbeleid en dus een scherper aanbestedingsbeleid kan leiden tot extra kostenbeheersing. Toezicht op uit te voeren werkzaamheden van derden is noodzakelijk om efficiëntie in de hand te werken en onnodige werkzaamheden te voorkomen. Daar waar uitbesteden van diensten tot een aanzienlijke kostenbesparing leidt, moet dit ter hand genomen worden. Steeds moet duidelijk gemaakt worden wat zaken en diensten de gemeenschap kost, waardoor ook een natuurlijk sturingsinstrument wordt verkregen.

De bedrijfsvoering dient efficiënt en doelmatig te zijn, daarop dient gemonitord te worden.

RESERVES EN VOORZIENINGEN

Elk jaar zal onderzocht moeten worden of de reserves en voorzieningen toereikend, of niet meer nodig zijn. Indien reserves en voorzieningen voldoende zijn, moeten meevallers naar de algemene reserve overgeboekt worden, of ingezet worden voor nieuw beleid. In tijden van financiële tegenslag kan de ruimte in reserves ook ingezet worden om een tekort terug te dringen. De raad moet daar steeds een afweging in kunnen maken. De rekenrente over de reserves moeten jaarlijks aan de marktsituatie aangepast worden en mogen daarom geen “stille reserves” worden. Het weerstandsvermogen hoeft niet meer te bedragen dan 1,1%.

PERSONEELS-BELEID

De ontwikkeling van het personeelsbeleid moet stelselmatig gemonitord worden. Goede dienstverlening moet het uitgangspunt zijn. Afdelingen, die te ruim in hun jasje zitten, moeten worden afgeslankt. Door om en bijscholing dienen de juiste mensen op de juiste plaatsen gezet te worden. Overbodig personeel kan niet in dienst van de gemeente blijven. Uiteraard moet daarbij wel overlegd worden met de medezeggenschap (ondernemingsraad en Georganiseerd Overleg).

Goed personeels- en scholingsbeleid moeten ook leiden tot het verminderen, of zelfs voorkomen van inhuren van externe adviesbureaus.

REGELS VOOR SUBSIDIES

Subsidieverstrekking moet geen automatisme meer zijn, maar gekoppeld worden aan geleverde prestaties. Heldere regels moeten verenigingen en instanties helpen om correcte aanvragen in te kunnen dienen en om het gemeenschapsgeld controleerbaar in te zetten. Een goed evenwicht tussen subsidie en eigen bijdrage moet worden nagestreefd. Bij het vaststellen van subsidiebedragen in de begroting moet elk jaar een beperkt bedrag vrij blijven om in de loop van het jaar een incidentele aanvraag te kunnen honoreren. Meerjarige trajecten met een degelijk verantwoordingssysteem heeft onze voorkeur. Dat schept duidelijkheid en beperkt de administratieve lasten. Uiteindelijk kan dit leiden tot lagere, maar meer efficiënt ingezette subsidiegelden.

Regionale samenwerking dient kritisch op kosten en baten gezien te worden. Projecten en samenwerkingsverbanden die veel kosten, niet verplicht zijn en te weinig opleveren voor de gemeente moeten worden beëindigd. Voor diverse samenwerkingsverbanden moet een plafondhoogte voor de bijdrage worden vastgesteld om de kosten in de hand te houden. Kostendekkendheid is het uitgangspunt. Indien echter een samenwerkingsverband geld overhoudt, dan moet dit niet in reserves gestopt worden, maar terugvloeiën naar de gemeente.

**EFFICIËNTE
SAMENWERKING**

Door samenvoeging van samenwerkingsverbanden en regionale instellingen kunnen de overhead en (administratieve) kosten naar beneden.

Projecten die aan het bedrijfsleven zelf overgelaten kunnen worden, hoeven niet meer financieel door de gemeente ondersteund te worden.

Meer hergebruik van gebruikte materialen binnen de gemeente kan ook een besparing opleveren. Vervanging van materiaal (mits de veiligheid niet in geding komt) kan soms uitgesteld worden, wat ook tot besparing leidt.

HERGEBRUIK

Het beheer en/of eigendom van sommige gemeentelijke gebouwen kan doelmatiger ondergebracht worden bij de Woonstichting Etten-Leur. Te denken valt hierbij aan schoolgebouwen, wijkcentra etc.

GEBOUWBEHEER

De gemeente moet actiever zijn bij het aanvragen van subsidies bij provincie, rijk en Europese Unie. Een adequater beleid op dit gebied kan extra inkomsten opleveren ten gunste van het gemeentelijk budget.

**WERK MAKEN
VAN SUBSIDIE**

Benchmarking (vergelijking van resultaten/uitgaven/inkomsten etc. van onze gemeente met andere gemeenten) moet een automatisme zijn, om sturing te geven aan een verantwoord financieel beleid.

BENCHMARKING